

За ідэя велікай ідэі і гарачай крыві
ДАДЗІМ ТВОРЫ ВЯЛІКАЙ ІДЭІ І ГАРАЧАЙ КРЫВІ

З прамовы т. Андрэя АЛЕКСАНДРОВІЧА

Дыскусія па пытанні^х барацьбы з фармалізмам і натуралізмам у літаратуры, ^{узятая на аснове артыкулаў "Правды", для} ~~нашае~~ ^{нашае велізарнае значэнне для} усёй літаратуры Савецкага Саюза, і ~~для літаратуры БССР адгрывае велізарную ролю.~~

Кожны паэт і пісьменнік у сваёй новай рабоце будзе больш уважлівым, будзе сачыць за кожным сваім словам; вырастае пачуццё адказнасці за сваю работу.

На вечарах нашай дыскусіі мы маглі прасачыць значна ўзросшы ідэйны і культурны ўзровень ^{і шэрагу} ~~цэлага~~ ^{аўтараў} ~~рада~~ пісьменнікаў; а гэта адна з ^{аўтараў} ~~нарук~~ ^{аўтараў} ~~далейшых~~ творчых поспехаў.

Адначасна мы чулі прамовы і нізкія па ^с сваёй якасці, блытаныя і бездарныя. Гэтыя людзі адсеюцца ад літаратуры: хто не жадае ўдзельнічаць у агульным руху савецкай літаратуры (а для гэтага патрэбна ^{са} ~~ў~~ партая праца і вучоба), той сам ^{са} ~~ў~~ ступае сваё месца другому.

Наша дыскусія аб правах фармалізму і натуралізму ў літаратуры зусім правільна набыла характар барацьбы за новую вышэйшую якасць нашай мастацкай творчасці.

Паэты і пісьменнікі ў выступленнях прыводзілі, як прыклады, шмат няўдалых, нехайных, фармалістычных і натуралістычных радкоў, вобразаў, цэлых вершаў і апавяданняў.

Гэты суровы крытычны і самакрытычны голас — ^я ~~знаменальны~~ паказ росту пісьменніка, росту усёй літаратуры. Факт разгорт-

вання смелай прынцыповай таварыскай крытыкі і самакрытыкі — факт ідэйнага і мастацкага ўзмужання пісьменніка.

Буйны рост беларускай савецкай літаратуры бяспрэчны і гэта поўным голасам было прадэманстравана на III-м пленуме Праўлення ССР ССР і на ^{22 дз.}даным сходзе абгрунтоўваць факт нашага росту няма патрэбы.

Але ў нас яшчэ і многа недахопаў, ^{якія}што перашкаджае ^{іх}смеламу і ~~ўпартаму~~ творчаму поступу наперад.

Калі я падыходжу да агляду творчай дзейнасці таго ці іншага пісьменніка, я заўсёды імкнуўся сабе вытлумачыць, якім шляхам ^іпрышоў пісьменнік у літаратуру, з якім культурным багажом.

А многія з нас прышлі ў літаратуру зусім зялёнымі юнакамі, без якога-б там ^іне было жыццёвага вопыта, ^убез культуры, без элементарнай літаратурнай граматы.

Не ~~мала каму~~ ^{некароўкі на}жахацелася ~~паказацца~~ ^{паказацца} выдатным, "шыбыкім грамацеям", таму і стараліся ^{яко}"падпусціць" у вершы ^{як можна} ~~чым~~ (больш тумана, стараліся пісаць ускладнёна, як быццам у гэтым арыгінальнасць.

Тое-ж самае, калі крытык жангліруе імёнамі вучоных і цытатамі не да толку і без патрэбы, так і паэт стараўся "запузырыць" што-небудзь такое, каб падумалі: вось } гэта } расце талент!

У самай жа літаратурнай вучобе малады аўтар быў яшчэ не крытычным і таму часта падпадаў пад фармалістычныя ўплывы.

Поруч з яго ідэйным і творчым ростам гэта наноснае ^{сабою}самоадпадала, паступова ў творчасці пачынала займаць сваё

патрэбнае месца прастата, узбагачваліся мастацкія сродкі і голас паэта становіўся больш мяккім, эмацыянальным, дзейным.

~~Але гэта характэрна не для ўсіх. Для адных фармалістычныя выкрутасы былі своеасаблівай маскіроўкай сваіх ідэй, ідэй варожых пралетарыяту ("Узвышша"). Другія не можучы знайсці жывога цёплага слова пра сваю сучаснасць кідаліся ў званлівую пустату.~~

~~У сваім дакладзе на пленуме я гэта выразна імкнуўся выявіць.~~

~~Цяпер адносна так званай праблемы "ахоўных грамат". Мне думаецца, што гэта міф і створаны ён таварышамі, якія самі не праявілі спроб крытыкаваць "ахоўных" пісьменнікаў.~~

~~Было-б злачынным, каб гэтыя таварышы напісалі крытычны артыкул пра мяне, альбо, Лынькова, ці Галавача і артыкул не пайшоў у друк. Крапіва гэта абвінавачванне кінуў, але не абгрунтаваў. Намёкі Крапівы і на тое, што, вось бачыце, калі Гурскі не быў "на чале", ён і не быў такім выдатным пісьменнікам, а цяпер яго робяць такім, таксама несур"ёзная рэч. Гэта трэба разумець, як нейчае, нейкае падхалімства перад Гурскім? Многія таварышы тут выступалі і гаварылі, што навелы Гурскага - гэта нічога анульнага з навелай як відам мастацкай літаратуры, як своеасаблівым жанрам не мае, а проста пасрэдны пераказ можа і цінавага факта. І Лынькоў, як рэдактар, кінуўшы рэпліку, што друкаваў іх са скўдкай, як пачынаючаму аўтару, несур"ёзна адносіцца да свайго журнала і да аўтара.~~

~~Аб сабе. Я думаў над пытаннем: ці ёсць у мяне фармалізм і адказаў сабе - няма. Фармалізма як пlynі, як метада - у~~

маёй творчай практыцы няма, але ёсць на паасобных радках у вершах фармалістычныя наоёты. Пераглядаеш цяпер вершы і часта сустракаеш радкі, здаецца, даволі гучныя, але пустыя і непісьменныя.

Вось як прыклад пачатак аднаго з маіх вершаў:

Зліпае бровы хмар

Праменная далонь.

Дакапацца да зместу цяжка, а прэтэнзія на дэталёвае выяўленне пейзажа. Як гэта можа далонь зліпаць бровы і пры тым яшчэ хмар?

Такіх радкоў можна прывесці не мала.

Некаторыя крытыкі залічаюць у арсенал фармалізма "Паэму імя вызвалення". Не верна. Фармалізм — не фармальная структура паэмы. Фармалізм — гэта ідэйна акрэсленая плынь буржуазнай літаратуры, гэта "рафініраваная" пустата. Рафініраванасць у даным выпадку я разумею як бязметная чаканка страфы. Гэта характарыстыка ні ў якой меры не прыгодна да "Паэмы імя вызвалення".

"Паэма імя вызвалення" пранізана страснай нянавісцю да белапаляка, да нацдэма, адначасова там гучыць радасць перамог Савецкай Беларусі. Як бачым, там не ідэйная пустата. Іншая рэч што гэтая паэма мая няўдача. І па зусім іншым прычынам.

У паэме няма людзей. Паэма гаворыць пра тых хто вызваляў Беларусь, але іх у паэме не відаць. Гэта прывяло да схематызма, а схематызм, як мы ведаем, вораг мастацкай літаратуры.

Былі схематычныя моманты, асобныя туманныя радкі і ў паэме "Хлебная зіма", аднак гэтая паэма мной пераапрацавана,

і другі варыянт, які змешчаны ў маім зборніку "Узброеныя песні", гучыць ужо куды больш прасцей, поўнакроўней.

Для мяне важна адно- самому бачыць свае зрывы, уясніць іх і новымі сваімі работамі ісці далей, перарастаць свой учарашні дзень.

Аб творчасці таварышоў-паэтаў я гаварыў нядаўна ў сваім дакладзе і таму паўтарацца не хачу.

Наша дыскусія паказала, што на перадавых пазіцыях у нас у беларускай літаратуры, па сваёй якасці, і папулярнасці ў чытача стаіць паэзія. І тое, што паэты, калі прыгадаць іх выступленні, гаварылі большак хто самакрытычна пра свае творы і пра творы сваіх таварышоў - сведчыць аб іх узмужанні, як мастакоў.

Мне думаецца, што самым адсталым участкам у нашай літаратуры - з'яўляецца драматургія і дзіцячая літаратура. Неяк рэзка кідаецца ў вочы, што сярод драматургаў зусім не развіта самакрытыка. Некаторыя таварышы выступалі і гаварылі прыблізна так: - Гэты вобраз у мяй п'есе не поўны, гэты паўнейшы, але не хапае таго-та, тут некалькі слабей, але выразней і ва ўсім бяда - Модэль".

Модэля трэба крытыкаваць і ёсць за што. Але нельга ўвесь агонь крытыкі сканцэнтравана на Модэлю, які адзіны працуе ў галіне крытыкі драматургіі і тэатра, а пра свае слабасці, пра драматургічныя няўдачы замоўчваць. Гэтым метадам драматургію не ўзнімеш, а на гэты шлях некаторыя драматургі сталі.

~~Дрэнна ў нас яшчэ з стварэннем літаратуры для дзяцей.~~
 Сярод значнай часткі пісьменнікаў маецца недаацэнка значэння ствараць літаратуру для юнага чытача. А з твораў, што ўжо напісана для дзяцей ёсць нямала і проста палітычна-шкоднага. Возьмем, напрыклад, кнігу Маура "Аповесць будучых дзён". Там дзецям аўтар расказвае пра будучыню, пра камунізм. З гэтай кнігі дзеці даведваюцца, што пры камунізме будуць выдаваць шакалад і веласіпеды па талонам, што яшчэ будуць змагацца за сваё ўмацаванне нашы калгасы (смех).

Вывад, які мы павінны зрабіць з нашай дыскусіі, гэта карэнным чынам перабудаваць сваю работу. І гэта адносіцца ў першую чаргу да кіраўніцтва саюза.

Трэба перабудаваць работу рэдакцыі ^{журнала} "Польмя рэвалюцыі". Мы мусім дабіцца таго, каб вакол матэрыялаў кожнага выйшаўшага нумару ^{журнала} узнікала дыскусія. Рашучыя меры прыняць, каб узняць тыраж ^{журнала}. А зараз тыраж адзінай у БССР літаратурнай часопісі да сораму вельмі малы.

Трэба абдумаць, як змяніць характар газеты "Літаратура і мастацтва". Да гэтага часу ^{газета} гэта ^{дублет} справачнік аб тых падзеях, якія адбываюцца на літаратурным фронце. А газета пабальшэвіцку павінна ўзначаліць літаратурны рух, узнімаць і распрацоўваць праблемы, якія хваляюць пісьменніцкую масу.

~~З рук вон~~ ^{Вельмі} дрэнна пастаўлена ў нас работа па выхаванню маладых літаратурных сіл. ^{Слаба іх друкаваць} Друкаваць у нашых газетах, у тым ліку ў "Ліме" ~~іх не друкуюць~~. Усю ~~энраву~~ праблему кадраў аддалі ў літ^крабінет, у гэты своеасаблівы "крэматорый". І з гэтым пара ^{канчат} пакончыць. Да голасу моладзі мы абавязаны прыслу-

хоўвацца: моладзь патрабуе месца ў газетах, ^{журналах} і альманахах.

Яшчэ адно пытанне, якое для нас вырастае ^{гэтым} ў ^{своёасабліваю} праблему, гэта работа рэдактара. Нашы рэдактары часта ^{малюць} ~~густа~~ ^{маюць} ~~не~~ пісьменныя ^і таму і ^{шчампуюць} ~~часамі~~ прадукцыю нізкай якасці, а паасобныя з іх адносяцца да рэдагавання кніг безадказна.

Усе гэтыя пытанні гавораць кіраўніцтву Саюза аб тым, што трэба крута перабудавацца і арганічна ўвязаць ^{дзейнасць} сваю ~~работу~~ з творчай ^{працай} ~~работай~~ пісьменніка.

Барацьба за прастату, за народнасць нашай літаратуры — гэта складаная і ганаровая справа. Мы стаім на шляху ^{перама-} ~~гання~~ ^{на} нашых недахопаў, на шляху росту. Мы ўсе сродкі мабілізуем на тое, каб кожны з нас хутчэй рос, даваў тую якасць, якую чакае ^{шо} ўзрослы чытач, новы чалавек, ~~стаханавец~~.

Наша дыскусія ^і гэта новы стымул да ўпартай працы. І мы сябе ~~таварышамі~~ не пазнаем праз некаторы час! Мы дадзім такія творы, якія пакажуць наш творчы рост, творы, якія будуць любімымі ў народзе. Мы гэтага дасягнем, бо ў нас велізарнае жаданне да ўпартай працы, у нас ^{кіміць} ~~бурліць~~ нянавісць да ворага, у нас у грудзях бязмежная любоў да сацыялістычнай радзімы. Мы дасягнем вышынёў, мы дадзім творы вялікай ідэі і гарачай крыві, бо камуністычная партыя клапаціва нас выхоўвае, вучыць, выпраўляе, бо камуністычная партыя нас натхняе, жадае нам добра і шчасця. (Анладыменты).